

Отже, удосконалення інституту спадкового договору відбувається через: 1) чітке визначення прав та обов'язків сторін; 2) законодавчого регулювання підстав припинення спадкового договору; 3) розширення кола підстав розірвання договору оскільки ст. 1308 ЦК України передбачає можливість розірвання лише у судовому порядку; 4) законодавче закріплення кола осіб, які мають право вимагати розірвання договору та повернення майна.

Список використаних джерел і літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. за, №№ 40-44 // *Відомості Верховної Ради України*, 2003- ст.356.
2. Спадкове право: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / кол. авт. ; кер.авт. кол, канд. юрид. наук, доц. НестерцоваСобакарь О.В. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр.справ. 2017. – 164 с.
3. Право знати: Спадковий договір <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/pravo-znaty-spadkovuj-dogovir/> (дата звернення: 13.11.2021)

Вікторія ДЕМ'ЯНЮК,
здобувачка вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

ДИАЛОГ ТА МЕДІАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА ФОРМА ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Незалежне, дієве і прозоре функціонування системи правосуддя є основою реалізації принципу верховенства права закріпленим статтею 8 Конституції України і важливим елементом гарантії та захисту основних прав і свобод людини [1]. Неюрисдикційні форми захисту цивільних прав спрямовані на всебічне, повне та неупереджене врегулювання правових конфліктів безпосередньо за допомогою недержавних механізмів, що діють на основі узгодження інтересів та позицій сторін, за мінімальних затрат часу й коштів зацікавлених осіб. Медіація - один із найбільш поширених у світі способів альтернативного вирішення позасудових спорів, який передбачає участь незалежної особи – медіатора. Цивільні правовідносини є найбільш сприятливими для застосування процедури медіації в силу своєї диспозитивності та різноманіття.

Медіація в цивільному процесі України являє собою процедуру позасудового вирішення цивільноправових конфліктів, що спрямована на самостійне досягнення сторонами рішень щодо позасудового врегулювання конфлікту за дотримання вимог цивільного законодавства. Медіація будується

на принципах добровільності участі, самовизначення та рівності сторін, конфіденційності інформації, незалежності та неупередженості медіатора. Тобто медіаційний процес полягає у тому, що медіатор виступає посередником між сторонами та докладає всі зусилля аби позиція, побажання, інтереси та потреби сторін були почуті, правильно трактовані та в результаті вироблене взаємоприйнятє рішення – вихід із конфліктної ситуації, який влаштовує сторін [5, с. 39].

Дослідження міжнародної правничої практики дозволяє дійти висновку про прогресивність та ефективність інституту медіації відносно інших наявних неюрисдикційних форм і про необхідність його законодавчого закріплення в Україні. Сенс медіації полягає у відході від конфлікту, виведення суспільства на якісно новий рівень співпраці та демократизму, зокрема, формування засад правової держави та ефективності громадянського суспільства.

Європейська конвенція про захист прав людини та, зокрема, ст. 6 Конвенції, що захищає право на справедливий судовий розгляд. Для підтримки і узгодження завдань Держав-Учасниць у цьому відношенні та на додаток до зазначеної Конвенції з 1970-х років Комітет міністрів Ради Європи прийняв кілька рекомендацій, що визначають загальні принципи функціонування системи правосуддя та пропонують урядам розробити відповідне законодавство, а також приймають інші заходи, спрямовані на підтримку, розвиток і зміцнення таких принципів. Реалізація неюрисдикційних форм врегулювання спорів є однією з цілей прийнятих рекомендацій [6, с. 50].

Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету міністрів державам-членам про медіацію в цивільному процесі від 18 вересня 2002 року стала одним з перших документів подібного роду, що визнають важливість медіації для європейських спільнот. До того ж вони досі актуальні й тому, що стимулюють Держав-Учасниць впроваджувати та утверджувати медіацію в конкретно цивільному праві. В ній наголошується, що медіація може бути насамперед корисною в тому разі, коли судовий розгляд менше підходить сторонам. Зокрема, з огляду на витрати на них, офіційний характер судочинства або ж коли існує потреба підтримувати діалог чи контакти між сторонами. Держави повинні розглянути можливість організації та гарантування частково або повністю безоплатної медіації або надання правової підтримки для медіації, зокрема, коли інтереси однієї зі сторін потребують особливого захисту [7].

В Україні медіація донедавна не мала законодавчого закріплення та не набула повсюдного поширення, хоча існує вона на наших теренах вже більше 20 років. Від 2010 року в Верховній Раді України було зареєстровано понад 10 законопроектів щодо медіації, хоча жоден із них не був прийнятий.

Нещодавно був розроблений проєкт закону «Про медіацію» (далі - Законопроект) № 3504 від 19 травня 2020 року Міністерством юстиції у співпраці зі спільнотою медіаторів [4, с. 44].

В рамках Проєкту ЄС Право-Justice відбулось обговорення Законопроекту - Gap-Аналіз щодо впровадження інституту медіації в Україні за участі національних та міжнародних експертів, які детально проаналізували даний законопроект та провели аналіз чинного законодавства у дотичних сферах, аби виявити наявні прогалини в законодавстві та інституціональній структурі, запропонувати конкретні рекомендації та заходи для ефективного розвитку інституту медіації.

В результаті такого обговорення виявили декілька питань, які потребують вирішення. По-перше, в суду немає процесуальних повноважень зупиняти провадження у справі задля надання сторонам часу для застосування процедури медіації, окрім спорів про розірвання шлюбу. По-друге, суд не має повноважень інформувати сторін цивільного процесу про перспективу врегулювання спору за допомогою медіації та останньою є відсутність процесуальної можливості залишення судом позову без розгляду за заявою позивача саме на стадії розгляду справи по суті. Підсумком такого обговорення стали напрацювання учасниками рекомендацій та очікуваного результату від їх втілення. Експерти дійшли висновку, що наявна нагальна необхідність в інформуванні громадян щодо існування такого інституту як медіація, її переваги та можливі способи застосування. Фактично, це передбачає необхідність розробки та впровадження інтегрованої системи інформування, яка повинна включати поняття медіації та рішення, що вона передбачає [3].

Законопроект №3504 був прийнятий в першому читанні та вже підписаний Президентом, хоча ще не набрав чинності. Він надає визначення основним термінам, таким як медіація та медіатор, врегульовує статус медіатора та процедуру проведення медіації, передбачає внесення змін до чинного законодавства України. Хоча, на нашу думку, має деякі колізії з чинним законодавством у ст. 2 Законопроекту визначено сферу застосування медіації. Спори, у яких медіація не застосовується, лише загально окреслені: «у спорах (конфліктах), якщо такі спори (конфлікти) впливають чи можуть вплинути на права і законні інтереси третіх осіб, які не беруть участі у медіації, та в інших випадках, передбачених законом». Проте нині у законодавстві такі винятки не знайшли визначення. Тому необхідно передбачити найбільш важливі сфери, де медіація не може бути застосована, це, своєю чергою, дасть змогу уникнути вільного тлумачення зазначеної норми. Статусу медіатора присвячений другий розділ Законопроекту. Визначено вимоги до медіатора,

його права та обов'язки та передбачено створення реєстру медіаторів. У ст. 15 Законопроекту, яка передбачає порядок процедури медіації, по суті визначає лише її початок і завершення. До того ж він чітко не формулює те, як повинні взаємодіяти учасники медіації та відповідні юрисдикційні органи, які вже залучені в процесі вирішення спору [2].

Отже, інститут медіації в Україні формується через об'єктивну потребу в допоміжній для правосуддя системі, яка дасть змогу розвантажити судову систему, забезпечити її ефективне функціонування, вирішувати наявні спори у швидкий, помірно витратний, конфіденційний та ефективний спосіб. Законодавче регулювання процедури медіації розширить неюрисдикційні форми вирішення спорів та дасть змогу сторонам врегулювати спір у позасудовому порядку, що сприятиме вдосконаленню в Україні механізмів захисту прав людини і громадянина. З огляду на Gap-Аналіз можна дійти висновку, що необхідно внести зміни до Закону України "Про медіацію". Також необхідно зазначити, що інститут примирення сьогодні в Україні не настільки популярний як в інших провідних країнах світу. Хоча й медіація має безліч переваг, до яких належать: доступність у порівнянні з судом, рішення, що приймається учасниками та задовольняє обидві сторони, економія ресурсів, дотримання принципу свободи особистості, з огляду на добровільність рішення.

Список використаних джерел і літератури:

1. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про медіацію : Проект Закону від 19 травня 2020 року № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877
3. Gap-Аналіз впровадження інституту медіації в Україні / Берт Маан та ін. 2020. 71 с. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5f5/f7d/2a9/5f5f7d2a9b5cb356474501.pdf>
4. Колеснікова М. Актуальність впровадження інституту медіації в законодавстві України / М. Колеснікова, А. Шаповалова // Правові горизонти. – 2017. – С. 41–46.
5. Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України : навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 248 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/353/1/%D0%9E%D0%B7%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%86.%20%D0%92.%20%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D1%8E%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%96%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8.pdf>

6. Подковенко Т.О. Медіація: міжнародно-правові стандарти. Актуальні проблеми правознавства. 2017. № 4 (12). С. 47-54.

7. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах № Rec (2002) 10 від 18.09.2002 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf

Дмитро ВАСИЛЬЄВ,
здобувач вищої освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

ЗМІШАНА, ПОДВІЙНА ТА СКЛАДНА ВИНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми: Розвиток теорії кримінального права дуже складний та неоднобокий. Багато питань і проблем для цієї науки є і досі невирішеними, незважаючи на кримінальне законодавство, яке отримало свій початок ще за часів Київської Русі. Одним з таких проблемних питань є визначення особливої форми вини, яка може бути змішаною, складною або подвійною. Проблема настільки глибока, що досі дослідники не змогли визначитись з елементарною дефініцією вищезазначених категорій. А про питання кваліфікації і мова не може йти, тому що це зробить українське законодавство ще більш хаотичним та суперечливим, незважаючи на те, що воно і так дуже недосконале. Тому перш, ніж поглиблюватись у вплив вищезазначених форм вини на кваліфікацію вчиненого кримінального правопорушення, нам слід більш конкретно визначитись з цими поняттями.

Аналіз наявних наукових досліджень. З метою збору інформації було досліджено веб-сторінки авторитетних інтернет видань та статті науковців у сфері кримінального права, серед яких є такі персони як Крайник Григорій Сергійович, який багато займався дослідженням змішаної форми вини в теорії кримінального права та навів багато прикладів її застосування в судовій практиці та Доманова Тетяна Юріївна, яка займалася дослідженням підходів до регламентації складної вини не тільки у вітчизняному, а і збирала інформацію стосовно зарубіжного досвіду в цьому питанні.

Аспекти проблеми, які наразі недостатньо досліджені. Наразі, правники стикаються з проблемами застосування змішаної, подвійної та складної вини у реальних справах. Всьому виною виступає українське законодавство, яке виокремлює лише дві форми вини – умисел та необережність. Те, що вина може бути подвійною або складною, майже не враховується при кваліфікації кримінально караних діянь. Також не зовсім